TRIGGER

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

WP2: Баланд бардоштани таълими соҳибкорӣ ва рушди малакаҳо

D 2.1 Ҳисобот дар бораи вазъи муассисаи таҳсилоти олии касбӣ оид ба таҳсилоти соҳибкорӣ, талаботи бозори меҳнат ва номутобиқатии (номувофиқатии) дониш/маҳорат

Шарикони TRIGGER

Донишгоҳи техникии Кошитсе, Словакия	
Донишгоҳи миллии Авруосиёи ба номи Л.Н. Гумилёв, Қазоқистон	
Донишгоҳи давлатии Атирау, Қазоқистон	
Донишгоҳи Торайғиров, Қазоқистон	
Донишгоҳи давлатии Термиз, Узбекистон	
Донишкадаи муҳандисӣ ва технологии Намангон, Узбекистон	
Донишкадаи политехникии Ҷизах, Узбекистон	
Донишгоҳи давлатии наклиёти Тошканд, Узбекистон	
Донишгоҳи давлатии Данғара, Тоҷикистон	
Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М. Назаршоев, Тоҷикистон	
Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи А. Рӯдакӣ, Тоҷикистон	
Донишгоҳи илмҳои татбиқӣ BFI ш. Вена, Австрия	
Донишгоҳи Кот д'Азур, Фаронса	
Ассотсиатсия барои инноватсия ва рушд, Словакия	
Шабакаи байналмилалии таҳсилоти демократии Гретсия (IDEC)	

Тасдиқнома: TRIGGER аз ҷониби Барномаи Эрасмус+ Иттиҳоди Аврупо дар доираи Созишномаи грантии №617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP маблағгузорӣ мешавад.

Масъулият: Назару ақидаҳои дар ин ҳуҷҷат изҳоршуда масъулияти муаллиф(ҳо) мебошанд ва андешаҳои Комиссияи Аврупоро инъикос намекунанд.

Мундарича

1. Муқаддима 3

2. Маълумот дар бораи ҳолати кунунии таълими соҳаи соҳибкорӣ дар муассиса 4

2.1. Пешниҳоди таълими соҳибкорӣ дар зинаи бакалавр 5

2.2. Пешниҳоди таълими соҳибкорӣ дар зинаи магистратура 6

2.3. Пешниҳоди таълими соҳибкорӣ дар зинаи докторантураи PhD 7

2.4. Дигар фаъолиятҳо дар таълими соҳибкорӣ 7

2.5. Қоидаҳои миллӣ/институсиалӣ барои татбиқи тағйирот дар сатҳи курс ва оғози фаъолиятҳои нави беруназсинфӣ 7

3. Натиҷаҳои худбаҳодиҳии HEInnovate барои андозагирии "Таълим ва омӯзиши соҳибкорӣ" ва "Омодасозӣ ва дастгирии соҳибкорон" 9

4. Таҳқиқоти амиқ (корфармоён, хатмкунандагон) 10

4.1. Андозагирии “Идеяҳо”

4.2. Андозагирии “Захираҳо”

4.3. Андозагирии “Фаъолиятҳо”

4.4.Андозагирии “Малакаи рақамӣ”

4.5.Андозагирии “Малакаҳои молиявӣ”

4.6. Андозагирии “Маркетинг”

4.7.Андозагирии “Менеҷменти инноватсионӣ”

5. Норасоиҳои муайяншуда ва номутобиқатии малакаҳо 32

6. Хулоса: Қадамҳо оид ба рушди минбаъдаи таълими соҳибкорӣ дар донишгоҳ 33

1. Муқаддима

Ҳисоботи мазкур шарҳи вазъи таълими соҳибкориро дар Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ пешниҳод намуда, ҳадафи он муайян кардани талаботи бозори меҳнат ва номутобиқатии эҳтимолии дониш/маҳоратҳои хатмкунандагони донишгоҳ мебошад. Ҳисобот дар доираи Бастаи кории 2 оид ба «Баланд бардоштани таълими соҳибкорӣ ва рушди малакаҳо» (WP2) лоиҳаи «Роҳандозии усулҳои инноватсионӣ, малакаҳои соҳибкорӣ ва муносибат бо донишҷӯён тавассути фароҳам овардани шароити мусоид ҷиҳати бо кор таъминшавии хатмкунандагони МТОК дар Осиёи Марказӣ» (TRIGGER) таҳия гардидааст.

Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ соли 1945 ҳамчун Донишкадаи омӯзгории Кӯлоб таъсис ёфта, соли 1992 ҳамчун Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ислоҳ карда шуд. Ҳоло дар донишгоҳ 10 факултет амал мекунад: 1. Факултети омузгорӣ ва фарҳанг. 2. Факултети филологияи тоҷик. 3. Факултети филологияи рус. 4. Факултети филологияи хориҷӣ. 5.Факултети иқтисод ва идора. 6. Факултети молиявию иқтисодӣ. 7. Факултети тарбияи ҷисмонӣ ва омодагии дифои ҳарбӣ. 8. Факултети химия ва биология. 9. Факултети физика ва математика. 10. Факултети таърих, ҳуқуқ ва муносибатҳои байналмилалӣ. Дар донишгоҳ 803 нафар омӯзгорон ва кормандони техникӣ фаъолият доранд. Дар Донишгоҳи давлатии Кӯлоб 12546 нафар донишҷӯён дар зинаҳои бакалавр, магистратура ва докторантураи PhD таҳсил мекунанд ва 3399 нафари онҳо дар соли 2022 аз рӯи 53 ихтисос донишгоҳро хатм мекунанд. Аз 803 нафар кормандон 572 нафарашон омӯзгорон ва 231 нафар кормандони техникӣ мебошанд.

Аз шумораи умумии донишҷӯён 12111 нафар дар зинаи бакалав, 371 нафар дар зинаи магистратура, 64 нафар дар зинаи докторантураи PhD ва 15 нафар дар аспирантура таҳсил мекунанд. Аз соли 2016 маркази таҳсилоти фосилавӣ дар донишгоҳ кушода шудааст, ки дар он танҳо донишҷӯёни зинаи бакалавр фаро гирифта шудаанд. Шумораи онҳо аз шумораи умумии донишҷӯён бештар аз 3400 нафарро ташкил медиҳад. Корхонаҳои асосие, ки ба хатмкунандагони ДДК таваҷҷӯҳ доранд, Муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии минтақаи Кӯлоб, бонкҳо, муассисаҳои хизматрасонии маишӣ ва ғайра мебошанд. ДДК дар амалисозии 5 лоиҳаи Tempus: EDUCA, ProTRAINING, QUADRIGA, CANQA ва TuCAHEA, 1 лоиҳаи ERASMUS MUNDUS: CANEM ва 3 лоиҳаи ERASMUS+: PAWER, EXTEND ва TRIGGER иштирок кардааст.

Ҳисоботи мазкур, аввалан оид ба ҳолати ҷорӣ ва шарҳи пешниҳод дар таълими соҳибкорӣ дар донишгоҳ оварда шудааст. Дар навбати дуюм, натиҷаҳои дахлдори худбаҳодиҳии МТОК пешниҳод карда мешаванд, ки дар асоси платформаи HEInnovate[1] дар WP1 гузаронида шудаанд. Барои талаботи WP2 гузориши мазкур махсусан ба натиҷаҳои

[1] Барои тафсилоти бештар нигаред: https://heinnovate.eu/en

худбаҳодиҳии донишгоҳ оид ба андозагириҳои HEInnovate “Таълим ва омӯзиши соҳибкорӣ” ва “Омодасозӣ ва дастгирии мутахассисон дар соҳаи соҳибкорӣ” баррасӣ мекунад. Сеюм, натиҷаҳои пурсиш байни корфармоён ва хатмкунандагон бо мақсади муайян намудани талаботи тахассусии бозори меҳнат ва номутобиқатии эҳтимолии малакаҳо барои хатмкунандагон дар соҳаи соҳибкорӣ пешниҳод карда мешаванд. Таҳқиқот аз ҷониби донишгоҳ дар баҳори соли 2021 дар доираи WP2 амалӣ карда шуд. Чорум, муҳокимаи ҷамъбастии камбудиҳои ошкоршуда ва номутобиқатии малакаҳо пешниҳод карда мешавад. Дар маҷмӯъ, ҷанбаҳои зикршуда имкон медиҳанд, ки вазъи таълими соҳибкорӣ дар донишгоҳ ҳамаҷониба санҷида шавад. Дар охир барои рушди минбаъдаи таълими соҳибкорӣ дар донишгоҳ хулосаҳо бароварда мешаванд.

Before digging deeper into the status of entrepreneurship education at the university, this section closes with a summary on the notion of entrepreneurship education as adopted in the TRIGGER project:

Пеш аз ҷустуҷӯи амиқтар ба вазъи таълими соҳибкорӣ дар донишгоҳ, ин бахш бо мухтасар баён намудани мафҳумҳои таълими соҳибкорӣ, ки дар лоиҳаи TRIGGER қабул шудааст, хотима меёбад:

- **Таълими соҳибкорӣ** (ТС) мекӯшад, ки ба донишҷӯён дониш, малака ва ҳавасмандӣ барои эҷоди ғояҳо дар амали соҳибкорӣ дар муҳитҳои гуногун, ҳамчун соҳибкори инфиродӣ ва ҳамчун корманд дар ташкилотҳо таъмин намояд (EC 2015, Lackéus et al. 2020).
- **Соҳибкорӣ** як салоҳияти калидӣ барои ҳамаи донишомӯзон мебошад, ки рушди малакаҳои шахсӣ ва малакаҳои касбӣ, фарогирии иҷтимоӣ ва бакортаъминшавиро дастгирӣ мекунад (ниг. Комиссияи Аврупо ва дигарон 2016: 21).
- **Тағйироти ташкилӣ дар** МТОК зарур аст, зеро "иқтидори татбиқи рӯзномаи соҳибкорӣ ва инноватсия аз механизмҳои идоракунӣ, иқтидори ташкилӣ ва фарҳанги институтсионалии донишгоҳҳо ва инчунин хусусиятҳои иқтисоди атроф вобаста аст" (OECD 2019: 12).

2. Маълумот дар бораи ҳолати кунунии таълими соҳаи соҳибкорӣ дар муассиса

Ин бахш шарҳи вазъи таълими соҳибкорӣ дар донишгоҳро дар зинаҳои бакалавр, магистратура ва докторантураи PhD дар бар мегирад

2.1. Пешниҳоди таълими соҳибкорӣ дар зинаи бакалавр

Дар Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ мутахассисонро аз рӯи 56 ихтисос омода мекунад, ки аз он 15-то ихтисосҳои соҳибкорӣ, менеҷмент, маркетинг ва низоми бонкӣ мебошанд.

Барномаҳои таълимӣ дар соҳаи тиҷорат, менеҷмент, маркетинг ва низоми бонкӣ чунин фанҳоро дар бар мегиранд: Асосҳои иқтисод, Макроиқтисод, Микроиқтисод, Идоракунии истеҳсолот, Иқтисод ва идора дар корхона, Математика дар иқтисодиёт, Омор, Баҳисобгирӣ, Менеҷмент, Маркетинг, Иртибот дар маркетинг, Молия ва қарз, Идоракунии давлатӣ, Менеҷменти фаъолияти иқтисодии хориҷӣ, Баҳисобгирии муҳосибӣ, таҳлил ва аудит, Иқтисоди ҷаҳонӣ, Асосҳои соҳибкорӣ, Бизнеси корхонаҳои хурду миёна, Эконометрика, Банақшагирии бизнес, Қонуни соҳибкорӣ, Идоракунии лоиҳаҳо, Менеҷменти зиддибӯҳронии корхона, Андоз, Менеҷменти сармоягузориҳои лоиҳаҳо, Менеҷменти молия, Менеҷменти инноватсионӣ, Менеҷменти стратегӣ ва ғайра. Маълум нест, ки барномаҳои таълимии зикршуда дар кадом дарҷаи таҳсил кадом сатҳи соҳаи соҳибкориро дар бар мегиранд. То ҳол касе чунин таҳлилро нагузаронидааст.

ДДК ба номи А. Рӯдакӣ дар ҳамкорӣ бо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи татбиқи барномаҳои давлатӣ бо мақсади рушди фаъолияти соҳибкории насли ҷавон дар доираи ҳадафҳои гузошташуда дар Соли ҷавонон, аз соли 2017, сиёсати дастгирии ҷавонон ҳамасола ҷавонони Тоҷикистон барои азхудкунии ҳама гуна ихтисосҳо омӯзиш ва бозомӯзӣ мегиранд. Омӯзгорони МТОК низ аз рӯи ин барномаҳо ҷиҳати беҳтар омода кардани мутахассисони ҷавон аз рӯи ихтисосҳои иқтисодӣ/соҳибкорӣ аз курсҳои омӯзишӣ мегузаранд. Миқдори умумии кредитҳо барои дараҷаи бакалаврии ҳар як ихтисос аз 240 кредит иборат аст. Аз ин миқдор 48 кредит барои фанҳои асосӣ, 108 кредит барои фанҳои тахассусӣ, 60 кредит барои фанҳои интихобӣ, 15 кредит барои амалия ва 9 кредит барои имтиҳони давлатӣ ҷудо карда шудааст.

Фанҳои таълимӣ асосҳои пешбурди тиҷорат, маркетинг, лоиҳаҳои тиҷоратии имрӯза, муайян кардани низомҳои андозбандӣ ва дигар мавзӯъҳои актуалии тиҷоратро пешбинӣ мекунад. Барои таълими фанҳои номбаршуда имрӯзҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон методологияи нави муосир дар доираи лоиҳаҳои гуногуни маҳаллӣ ва байналмилалӣ, ки бо донишгоҳҳои пешрафтаи ҷаҳон ҳамкорӣ мекунанд, таҳия карда мешаванд. Мутаассифона, барои ихтисосҳои табиатшиносӣ, риёзӣ ва омор, технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ, муҳандисӣ, хизматрасонӣ ва ғайра ба ҷуз аз ихтисосҳои иқтисод дар баъзе нақшаҳои таълимии ихтисосҳо танҳо фанни Асосҳои иқтисод мавҷуд аст, ки аз 2 ё 3 кредит иборат аст. . Умуман дар Донишгоҳ Маркази рушди касбит ва инноватсия фаъолият мекунад, ки дар он курсҳо доир ба тарзи омода намудани стартап-лоиҳаҳо ташкил карда мешаванд ва чанде аз донишҷӯён дар онҳо иштирок

мекунанд. Зеро соатҳои дар курси стартап-лоиҳаҳо гирифташуда ба шумораи умумии кредити донишҷӯён қабул карда намешаванд.

Аз ҷониби Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таҳияи нақшаҳои таълимӣ барои МТОК заминаи меъёрӣ муқаррар карда шудааст. Он аз 5 қисмати асосӣ иборат аст. МТОК наметавонад ин панҷ қисмати сохтори нақшаҳои таълимӣ ва шумораи кредити онҳо тағйир диҳанд (1. Фанҳои бунёдӣ - кредит, 2. Фанҳои тахассусӣ – 108 кредит, 3. Фанҳои интихобӣ – 60 кредит, 4. Таҷриба - 15 кредит ва 5. Имтиҳони давлатӣ - 9 кредит). Фанҳо ва шумораи кредит барои ҳар як фан аз ҷониби МТОК таъин карда мешавад ва дар як сол як маротиба пеш аз оғози соли таҳсил бо Вазорат мувофиқа карда мешавад.

2.2. Пешниҳоди таълими соҳибкорӣ дар зинаи магистратура

Дар ДДК дар маҷмуъ 18 ихтисоси магистратура мавҷуд аст, ки 6-тои онҳо аз рӯи ихтисоси иқтисодӣ мебошанд. Ин ихтисосҳо баҳисобгирии муҳосибӣ, маркетинг, менеҷменти иҷтимоӣ, молия ва қарз, иқтисод ва идора, ва кори бонкӣ мебошанд. Барои ин ихтисосҳо курсҳои пурраи соҳибкорӣ ва таҳқиқоти он таҳия шудаанд. Барои тайёр кардани ихтисосҳои магистратураи ДДК чунин намуди фанҳо ба нақша гирифта шудааст: Асосҳои иқтисод, Идоракунии истеҳсолот, Иқтисод ва идора дар корхона, Математика дар иқтисодиёт, Баҳисобгирии муҳосибӣ, Менеҷмент, Маркетинг, Иртибот дар маркетинг, Молия ва қарз, Идоракунии давлатӣ , Менеҷменти фаъолияти иқтисоди хориҷӣ, Таҳлил ва аудит, Иқтисоди ҷаҳонӣ, Асосҳои соҳибкорӣ, Бизнеси соҳибкории хурду миёна, Эконометрика, Банақшагирии бизнес, Ҳуқуқи соҳибкорӣ, Идоракунии лоиҳа, Идоракунии зиддибӯҳронии ташкилот, Андоз, Идоракунии сармоягузорӣ, Менеҷменти молия, Менеҷменти инноватсионӣ, Банақшагирии молиявии менеҷмент, Банақшагирии менеҷмент, Амалисозии таҳлилҳо дар давраи иқтисоди муосир, Моделсозии иқтисодӣ ва математикӣ дар низоми тиҷорат, Системаҳои иттилоотию технологӣ оид ба баҳисобгирӣ, Усулҳои таҳқиқоти равандҳои иқтисодӣ, Менеҷменти инноватсионӣ, Идоракунии иттилоот, Идоракунии истеҳсолот, Ҳамкорӣ ва низоъҳои тиҷоратӣ, Идоракунии шаклхои гуногуни ташкилӣ, имкониятҳо ва иқтидори инвестиционии Точикистон ва ғайра.

Дар асоси санади меъёрии ҳуқуқии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таҳия ва таҳияи нақшаҳои таълимӣ барои МТОК сохтори нақшаҳои таълимӣ ва шумораи кредит барои ҳар як қисми сохтор дар ин сатҳ низ набояд тағйир дода шавад. Дар бораи фанҳои ҳар як қисм ва шумораи кредит барои онҳо аз ҷониби МТОК таъин карда шуда, соле як маротиба пеш аз оғози соли таҳсил бо Вазорат мувофиқа карда мешавад.

2.3. Пешниҳоди таълими соҳибкорӣ дар зинаи докторантураи PhD

Дар ДДК дар маҷмӯъ 11 ихтисос дар зинаи докторантураи PhD амал мекунад, ки 1-тои он аз рӯи ихтисоси иқтисод мебошад, ки фанҳои зеринро дар бар мегирад: Идоракунии молияи давлатӣ, Ҳамкории байналмилалии асъор ва қарзи молиявӣ, Низоми пардохтҳои электронӣ дар бонкҳо, Инноватсияҳои электронӣ дар низоми бонкӣ, Стратегияи рушди ташкилот, Идоракунии инноватсионалӣ дар ташкилот, Сиёсати ҳамоҳангсозии ташкилот ва ғайра.

Дар асоси санади меъёрии ҳуқуқии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таҳия ва таҳияи нақшаҳои таълимӣ барои МТОК сохтори нақшаҳои таълимӣ ва шумораи кредит барои ҳар як қисми сохтор дар ин сатҳ низ набояд тағйир дода шавад. Дар бораи фанҳои ҳар як қисм ва шумораи кредит барои онҳо аз ҷониби МТОК таъин карда шуда, соле як маротиба пеш аз оғози соли таҳсил бо Вазорат мувофиқа карда мешавад.

2.4. Дигар фаъолиятҳо дар таълими соҳибкорӣ

Шурӯъ аз соли 2017 дар ДДК ба номи А. Рӯдакӣ тамоми фанҳои таълимӣ дар доираи Низоми кредитии таҳсилот амалӣ карда мешаванд ва барои тақвияти ҳадафҳо дар ин самт марказҳои гуногун барои рушди таъими муосир таъсис дода шудаанд. Дар баробари ин мо марказҳо ва сохторҳои гуногуни баланд бардоштани қобилияти ҷавононро кушода истодаем. Ҳоло нақшаи 4-уми стратегии Ҷумҳурии Тоҷикистон, индустрикунонии босуръат эълон шудааст. Барои индустрикунонии тамоми мамлакат ба мо мутахассисони хар як самт лозиманд. Дар пайи ин нақшаи стратегӣ дар тамоми мактабҳои олии Тоҷикистон дар самти таҳияи курсҳои замонавие, ки барои тайёр кардани мутахассисони зарурӣ қодиранд, кор бурда истодаанд.

2.5. Қоидаҳои миллӣ/институсиалӣ барои татбиқи тағйирот дар сатҳи курс ва оғози фаъолиятҳои нави берунaзсинфӣ

Дар сатҳи миллӣ

Аз ҷониби Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таҳияи нақшаҳои таълимӣ барои МТОК заминаи меъёрӣ муқаррар карда шудааст. Нақшаҳои таълимӣ оид ба ҳама гуна ихтисосҳо дар тамоми МТОК-и таълимии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5 қисми асосӣ ва миқдори муайяни кредит иборатанд: 1. Фанҳои бунёдӣ – 48 кредит, 2. Фанҳои тахассусӣ – 108 кредит, 3. Фанҳои интихобӣ – 60 кредит, 4. Таҷрибаомӯзӣ — 15 кредит ва 5. Имтихони давлатӣ – 9 кредит. Ин панҷ қисмати сохтори барномаҳои таълимӣ ва шумораи онҳо ECTS-ро тағир дода наметавонанд. Аммо фанҳо ва шумораи ECTS барои ҳар як фан аз ҷониби Донишкадаи олӣ таъин карда шуда, соле як маротиба пеш аз оғози соли хониш бо вазорат мувофиқа карда мешавад.

Дар сатҳи институтсионалӣ

Барои таҳияи номгӯи фанҳо ва нақшаҳои таълимӣ дар донишгоҳҳо деканатҳо ва кафедраҳо масъуланд ва кори онҳо аз тарафи раёсати таълими донишгоҳ назорат карда мешавад. Агар кафедра тасмим гирад, ки дар фанҳои таълимӣ тағйирот ворид кунад ва ё дар бораи илова намудани фанни нав ба нақшаи таълимӣ иқдом кунад, он гоҳ тамоми корҳои анҷомдодашуда дар Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқа карда мешаванд. Агар як кафедра ташаббуси ворид намудани фанни нави таълимӣ кунад ва он фан ба дигар фанҳои таълимӣ алоқаманд набошад, он гоҳ дар аввал байни дигар кафедраҳо ба мувофиқат мерасанд ва сипас кафедраи ташаббускор ин масъаларо ба ҷаласаи Шӯрои илмӣ-методии донишгоҳ мегузорад.

Татбиқи тағйирот дар нақшаи таълимӣ дар ҷаласаи кафедра мухокима карда мешавад.

3. Натиҷаҳои худбаҳодиҳии HEInnovate барои андозагирии "Таълим ва омӯзиши соҳибкорӣ" ва "Омодасозӣ ва дастгирии соҳибкорон"

Дар доираи WP1 худбаҳодиҳии МТОК дар асоси платформаи HEInnovate ба роҳ монда шуда буд. Барои талаботи WP2 ин бахш махсусан натиҷаҳои худбаҳодиҳии донишгоҳро барои ченакҳои HEInnovate “Таълим ва омӯзиши соҳибкорӣ” ва “Омодасозӣ ва дастгирии соҳибкорон” баррасӣ мекунад.

3.1. Андозагирии "Таълим ва омӯзиши соҳибкорӣ"

Дониш дар бораи соҳибкорӣ ҷолибтарин самт барои донишҷӯёни Тоҷикистон мебошад, ки ҳоло дар ҳоли рушд аст. Мо ҳар рӯз намунаҳои нави соҳибкориро мебинем. Бо вуҷуди ин, мо дар бораи натиҷаҳои таълими соҳибкорӣ, бахусус дар бораи кадом намуди курс натиҷаҳои беҳтарин медиҳад ва ин ба намудҳои гуногуни донишҷӯён чӣ гуна таъсир мерасонад, маълумот кам дорем.

Дар соҳаи тадқиқот оид ба мундариҷа ва сохтори курсҳои соҳибкорӣ андешаҳои мухталиф мавҷуданд, аммо то ҳол тадқиқоти ҳамаҷониба анҷом дода нашудааст, ки дар он ин ақидаҳои рақобатпазир ҳамчун рақиб ба таври возеҳ ифода карда шаванд ва бар зидди ҳамдигар санҷида шаванд. Ҳанӯз дар ДДК оид ба ин фан чанд китобу мавод мавҷуд аст ва на ҳама кормандон дар ин самт дониши хуб доранд. Аз ин рӯ, баҳодиҳии кормандон дар робита ба арзёбии равандҳои таълим ва омӯзиши соҳибкорӣ хеле муҳим аст.

Аз ҷониби ДДК бояд чораҳои зерин андешида шавад:

1. Дастгирии тағйироти нақшаҳо/силабуси таълимӣ барои ҳавасмандкунӣ ва рушди тафаккур ва малакаҳои соҳибкорӣ тавассути равишҳои нави педагогӣ.
2. Ташаккул додани дарсҳои махсус ва курсҳои махсус барои кормандон дар таҳияи барномаи нави таълимии марбут ба соҳибкорӣ.
3. Ҷорӣ намудани механизмҳои нав барои дастгирии донишҷӯён, аз ҷумла оғоз намудани корхонаҳои нав дар доираи таҳсилоти расмии донишҷӯён ё додани таълими соҳибкорӣ бо соҳибкорони амалкунанда
4. Ташкили бизнес-инкубаторҳои донишҷӯён.
5. Ташкили чорабиниҳои шабакавӣ байни донишҷӯён ва соҳибкорон/корхонаҳо

3.2. Андозагирии "Омодасозӣ ва дастгирии мутахассисон дар соҳаи соҳибкорӣ"

Дар паи натоиҷи назарсанҷӣ дар ин андозагирӣ мо метавонем тамоми вазъи Донишгоҳи давлатии Кӯлобро дар бораи фаъолияти системаи таҳсилоти олӣ дар самти HEInnovate андозагирии "омодасозӣ ва дастгирии соҳибкорон" мушоҳида кунем. Натиҷаҳои пурсиш нишон медиҳанд, ки донишҷӯён ва омӯзгороне, ки ба соҳибкорӣ машғуланд, метавонанд дар системаи таҳсилоти олӣ эътирофи бештар пайдо кунанд. Диаграмма нишон медиҳад, ки «омода ва дастгирии соҳибкорон» баҳои баланд дорад. Донишгоҳ қодир аст, ки инкубаторро ба таври васеъ тарғиб кунад, имкони мониторинг, татбиқи механизмҳои баланд бардоштани суръат ва фароҳам овардани шароит барои ин фаъолиятро фароҳам оварад.

Аз ҷониби ДДК бояд чораҳои зерин андешида шавад:

1. Фароҳам овардани шароити мусоид барои оғозёбӣ, ба монанди имкон додани кормандон барои соҳиб шудан ба саҳмияҳо, ғоибона кор кардан, гирифтани рухсатӣ ва имкони тамдиди давомнокии барномаҳои таълимии донишҷӯён барои дастгирии оғози як корхонаи нав ҳангоми таҳсил.
2. Пешниҳод кардани маблағҳо барои дастгирии асосҳои техникӣ-иқтисодии бозор
3. Истифодаи самараноки каналҳои иртиботӣ барои баланд бардоштани огоҳӣ дар бораи имкониятҳо ва намоиш додани соҳибкорӣ дар байни кормандон ва донишҷӯён дар тамоми қисматҳои муассиса
4. Инкубаторҳои шахсии худро ҷойгир кунед ё дастрасии осон ба инкубаторҳои берунаро таъмин кунед.
5. Фароҳам овардани имконият барои донишҷӯён дар лоиҳаҳои тадқиқотие, ки ба имкониятҳои соҳибкорӣ мусоидат мекунанд ва таҷрибаомӯзӣ бо соҳибкорон.

4. Таҳқиқоти амиқ (корфармоён, хатмкунандагон)

Дар доираи WP2 донишгоҳ дар байни корфармоён ва хатмкунандагон барои муайян кардани талаботҳои тахассусии бозори меҳнат ва номутобиқатии эҳтимолии малакаҳо барои хатмкунандагон дар соҳаи малакаҳои соҳибкорӣ пурсиш гузаронидааст. Дар пурсишномаи пешниҳодшуда 21 хатмкунанда ва 22 корфармо ширкат варзиданд. Тадқиқот аз 7 андозагирӣ иборат буд: “Идеяҳо”, “Захираҳо”, “Амалҳо”, “Малакаҳои рақамӣ”, “Маҳоратҳои молиявӣ”, “Муҳимият барои корфармоён” ва “Менеджменти инноватсионӣ”. Дар атрофи ҳар як андозагирӣ якчанд саволҳо буданд, ки хатмкунандагон ва корфармоён чӣ ба онҳо ҷавоб доданд. Натиҷаҳои пурсиш чунинанд:

4.1. Андозагирии “Идеяҳо”

Ҷадвали 1: Андозагирии “Идеяҳо”	Корфармо						Хатмкардагон					
		Муҳимият		Хатмкунандагон		I ± GL		Муҳимият		Хатмкунандагон		I ± GL
	Шумораи пурсидашудагон	Mean	SD	Mean	SD		N	Mean	SD	Mean	SD	
Суолҳо												
Муайянкунӣ, эҷод ва истифодаи имкониятҳо	22	4,7	0,7	3,0	0,6	-1,6	21	4,7	0,7	3,3	0,8	-1,4
Ошкор кардани ниёзҳои муштариён ва дигар ҷонибҳои манфиатдор.	22	4,5	0,7	3,0	0,8	-1,5	21	4,9	0,4	3,4	0,9	-1,5
Таҳлили контекстҳо, ки дар он арзиш эҷод кардан мумкин аст.	22	4,6	0,6	3,1	0,8	-1,5	21	4,6	0,7	3,3	0,9	-1,3
Таҳияи идеяҳо ва имкониятҳо барои эҷоди арзиш.	22	4,5	0,7	3,2	0,9	-1,3	21	4,5	0,6	3,5	0,8	-1,0
Таҳияи роҳҳои беҳтари ҳалли мушкилоти мавҷуда ва нав.	22	4,5	0,7	3,2	0,9	-1,3	21	4,2	0,6	3,4	1,0	-0,9
Таҳқиқ ва таҷриба бо равишҳои инноватсионӣ	22	4,4	0,6	2,9	0,9	-1,5	21	4,5	0,6	3,4	0,8	-1,1
Ташаккул додани биниш барои табдил додани идеяҳо ба амал.	22	4,4	0,6	3,1	0,9	-1,3	21	4,5	0,6	3,6	0,6	-1,0
Қазоват дар мавриди арзиш аз назари иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ.	22	4,4	0,5	2,9	1,0	-1,5	21	4,5	0,5	3,5	0,8	-1,0

Эътироф кардани потенсиали идея барои эҷоди арзиш.	22	4,4	0,7	3,0	0,7	-1,3	21	4,3	0,7	3,5	0,8	-0,8
Муайян кардани роҳҳои мувофиқ барои ба даст овардани идеяҳои нав.	22	4,4	0,6	3,0	0,8	-1,3	21	4,4	0,7	3,4	0,9	-1,0
Арзёбии оқибатҳои идеяҳое, ки ба ҷомеаи мавриди ҳадаф, бозор, ҷомеа ва муҳити зист арзиш меоранд.	22	4,4	0,7	3,2	0,7	-1,2	21	4,4	0,6	3,5	0,8	-0,9
Мулоҳиза дар бораи то чӣ андоза устувор будани ҳадафҳои дарозмуддати иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ.	22	4,5	0,5	3,2	0,9	-1,3	21	4,3	0,7	3,4	0,8	-0,9
Иҷрокунандаи масъул.	22	4,4	0,7	3,2	0,9	-1,1	21	4,6	0,6	3,6	0,8	-1,0

[4] Барои маълумоти муфассалтар оид ба натиҷаҳои худбаҳодиҳӣ барои ҳамаи андозагириҳои HEInnovate, нигаред ба ҳуҷҷати 1.2 "Ҳисобот дар бораи омодагии донишгоҳҳо ба мушкилоти оянда дар кишварҳои Осиёи Марказӣ" -и Бастаи кории 1.

Ба гуфтаи корфармоён дар қисми Идея, малакаҳои муҳимтарин инҳоянд:

Муайянкунӣ, эҷод ва истифодаи имкониятҳо	4,7
Ошкор кардани ниёзҳои муштариён ва дигар ҷонибҳои манфиатдор	4,5
Таҳлили контекстҳо, ки дар он арзиш эҷод кардан мумкин аст	4.6
Таҳияи идеяҳо ва имкониятҳо барои эҷоди арзиш.	4,5
Таҳияи роҳҳои беҳтари ҳалли мушкилоти мавҷуда ва нав.	4,5
Таҳқиқ ва таҷриба бо равишҳои инноватсионӣ	4,4
Ташаккул додани биниш барои табдил додани идеяҳо ба амал.	4,4
Қазоват дар мавриди арзиш аз назари иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ.	4,4
Эътироф кардани потенсиали идея барои эҷоди арзиш.	4.4

Муайян кардани роҳҳои мувофиқ барои ба даст овардани идеяҳои нав.	4.4
Арзёбии оқибатҳои идеяҳое, ки ба ҷомеаи мавриди ҳадаф, бозор, ҷомеа ва муҳити зист арзиш меоранд.	4.4
Мулоҳиза дар бораи то чӣ андоза устувор будани ҳадафҳои дарозмуддати иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ.	4.5
Иҷрокунандаи масъул.	4.4

Хатмкунандагон, аз тарафи дигар, қариб ҳамаи малакаҳои дар қисми идея пешниҳодшударо муҳим мешуморанд:

Муайянкунӣ, эҷод ва истифодаи имкониятҳо	4,7
Ошкор кардани ниёзҳои муштариён ва дигар ҷонибҳои манфиатдор	4,9
Таҳлили контекстҳо, ки дар он арзиш эҷод кардан мумкин аст	4,6
Таҳияи идеяҳо ва имкониятҳо барои эҷоди арзиш.	4,5
Таҳияи роҳҳои беҳтари ҳалли мушкилоти мавҷуда ва нав.	4,2
Таҳқиқ ва таҷриба бо равишҳои инноватсионӣ	4,5
Ташаккул додани биниш барои табдил додани идеяҳо ба амал.	4,5
Қазоват дар мавриди арзиш аз назари иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ.	4,5
Эътироф кардани потенсиали идея барои эҷоди арзиш.	4,3
Муайян кардани роҳҳои мувофиқ барои ба даст овардани идеяҳои нав.	4,4
Арзёбии оқибатҳои идеяҳое, ки ба ҷомеаи мавриди ҳадаф, бозор, ҷомеа ва муҳити зист арзиш меоранд.	4,4
Мулоҳиза дар бораи то чӣ андоза устувор будани ҳадафҳои дарозмуддати иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ.	4,3
Иҷрокунандаи масъул.	4,6

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Аз рӯи натиҷаҳои пурсиш, ба назари корфармоён сатҳи қобилият ва дониши хатмкунандагон нисбат ба талабот пасттар аст. Агар мо ба рейтинги миёнаи корфармоён назар андозем, пас мо мебинем, ки корфармоён ба Муҳимияти қобилиятҳои нишондодашуда комилан 4,45 баҳо додаанд. Аммо сатҳи дониши воқеии хатмкунандагонро 3,08 баҳогузорӣ кардаанд, ки нисбат ба талаботи лозима хеле паст аст. Фарқ байни талабот ва донишҳои бадастомад -1,37 хол аст, ки пастар мебошад.

Ҳамчунин, ба ақидаи хатмкунандагон сатҳи малакаҳои бадастовардаи онҳо нисбат ба талаботи корхона пасттар аст. Онҳо сатҳи дониши худро ба ҳисоби миёна 4,5 хол ва сатҳи воқеии маҳорати ба даст овардаашонро 3,44 хол қайд карданд. Фарқи байни талабот ва малакаҳои гирифташуда барои -1,05 хол камтар аст.

4.2. Андозагирии “Захираҳо”

Ҷадвали 2: Андозагирии “Захираҳо”	**Корфармо**						**Хатмкунандагон**					
		Муҳимият		**Хатмкунандагон**		**I ± GL**		**Муҳимият**		**Хатмкунандагон**		**I ± GL**
	Шумораи пурсидашудагон	Mean	SD	Mean	SD		N	Mean	SD	Mean	SD	
Суолҳо												
Мулоҳиза дар бораи ниёзҳо, орзуҳо ва хоҳишҳои шумо дар муддати кӯтоҳ, миёна ва дароз.	22	4,6	0,7	3,0	0,7	-1,6	0	4,6	0,7	3,4	0,8	-1,2
Муайян ва арзёбии ҷиҳатҳои қавӣ ва заифи шахси алоҳида ва гурӯҳ.	22	4,5	0,6	3,0	0,8	-1,5	21	4,4	0,5	3,5	0,9	-0,9
Боварӣ ба қобилияти худ барои таъсир расонидан ба ҷараёни рӯйдодҳо, сарфи назар аз номуайянӣ, нокомиҳо ва нокомиҳои муваққатӣ.	22	4,5	0,7	3,0	0,7	-1,5	21	4,4	0,7	3,4	0,9	-1,0
Мусаммам будан барои табдили идеяҳо ба амал ва қонеъ кардани ниёзҳои худ барои ноил шудан.	22	4,3	0,8	3,0	0,9	-1,3	21	4,2	0,6	3,3	0,8	-0,9
Омода будан барои сабру талош барои ноил шудан ба ҳадафҳои дарозмуддати инфиродӣ ё гурӯҳӣ	22	4,2	1,0	3,0	0,9	-1,2	21	4,2	0,6	3,4	1,0	-0,8

Дар зери фишор, душвориҳо ва нокомии муваққатӣ устувор будан.	22	4,4	0,8	3,1	0,8	-1,3	21	4,2	0,6	3,5	0,8	-0,7
Гирифтан ва идора кардани захираҳои моддӣ, ғайримоддӣ ва рақамӣ, ки барои ба амал табдил додани идеяҳо заруранд.	22	4,3	0,6	3,1	0,9	-1,2	21	4,4	0,6	3,6	0,6	-0,8
Истифодаи бештари захираҳои маҳдуд.	22	4,6	0,5	3,2	0,9	-1,4	21	4,4	0,5	3,7	0,8	-0,7
Гирифтан ва идоракунии салоҳиятҳои зарурӣ дар ҳама марҳила, аз ҷумла салоҳиятҳои техникӣ, ҳуқуқӣ, андоз ва рақамӣ тавассути шарикии мувофиқ, шабака, Сарчашмаҳои беруна ва дар умум.	22	4,3	0,6	3,0	1,0	-1,3	21	4,4	0,7	3,5	0,8	-0,9
Ҳисоб кардани хароҷоти табдил додани идея ба фаъолияти эҷодкунандаи арзиш.	22	4,5	0,5	3,3	0,8	-1,2	21	4,4	0,7	3,5	0,9	-0,9
Банақшагирӣ, гузоштан ва арзёбии қарорҳои молиявӣ бо мурури замон.	22	4,3	0,6	3,0	0,8	-1,3	21	4,4	0,6	3,6	0,8	-0,8
Идоракунии маблағгузорӣ то боварӣ ҳосил кунед, ки фаъолияти эҷодии ман метавонад муддати тӯлонӣ давом кунад.	22	4,3	0,8	3,1	0,9	-1,2	21	4,5	0,7	3,5	0,8	-1,0
Ҷонибҳои манфиатдори дахлдорро рӯҳбаланд кардан.	22	4,0	1,0	3,0	0,9	-1,0	21	4,3	0,6	3,4	0,8	-0,9
Гирифтани дастгирии зарурӣ барои ноил шудан ба натиҷаҳои арзишманд.	22	4,1	0,8	3,1	0,7	-1,	21	4,3	0,6	3,4	0,8	-0,9

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

						0						
Намоиши муошироти муассир, этиқод ва гуфтушунид.	22	4,3	0,8	3,2	0,9	-1,1	21	4,4	0,6	3,6	0,8	-0,8
Намоиши рохбарии самарабахш.	22	4,5	0,5	3,2	0,7	-1,3	21	4,5	0,6	3,6	0,8	-0,9
ШАРҲ	**Тафовут байни Муҳимият ва дараҷаи баъдидипломӣ аз 1,1 болотар бо ранги сурх қайд карда шудааст.**											

Аз рӯи натиҷаҳои пурсиш оид ба захираҳои мавзӯӣ, ба андешаи корфармоён сатҳи захираҳо барои рушди худшиносии донишҷӯён кифоя нест ва хатмкунандагон низ сатҳи захираҳоро нокифоя нишон доданд. Яъне, ба андешаи корфармоён ва хатмкунандагон захираҳои кофӣ барои ташаккули донишу қобилият ва малакаи донишҷӯён вуҷуд надорад. Манзараи асосии ин вазъият чунин аст: Баҳои миёнаи рейтинги корфармоён оид ба муҳимияти захираҳо 4,4 балл ва дараҷаи баъдидипломӣ 3,1 аст. Ҳаҷми миёнаи рейтинги хатмкунандагон аз рӯи ин андоза Муҳимияти захираҳо 4,4 хол ва сатҳи малакаҳои хатмкунандагон 3,5 аст. Дар ин ҷо хатмкардагоне, ки аллакай дар истеҳсолот кор карда истода бо мушкилиҳо дучор гардиданд, сатҳи малакаҳои хатмкунандагонро дар маҷмӯъ 0,4 балл баланд карданд.

Дар маҷмӯъ онҳо ҳар як нуктаи пурсишномаи моро тақрибан дар як сатҳ арзёбӣ карданд. Тафовут байни Муҳимият ва дараҷаи баъдидипломӣ дар маҷмӯъ 1,1 хол баландтар аст.

4.3.

TRIGGER

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Андозагирии “Фаъолиятҳо”

Ҷадвали 3: Андозагирии “Фаъолиятҳо”	Корфармо						Хатмкунандагон					
		Муҳимият		Хатмкунандагон		I ± GL		Муҳимият		Хатмкунандагон		I ± GL
	Шумораи пурсидашудагон	Mean	SD	Mean	SD		N	Mean	SD	Mean	SD	
Суолҳо												
Оғози равандҳое, ки арзиш эҷод мекунанд.	22	4,4	0,8	3,1	0,6	-1,3	0	4,3	1,0	3,2	0,8	-1,1
Қабули мушкилот.	22	4,7	0,6	3,0	0,8	-1,7	21	4,3	1,0	3,2	0,7	-1,1
Барои ноил шудан ба ҳадафҳо мустақилона кор кардан, ба ниятҳо истодагарӣ кардан ва иҷрои супоришҳои нақшавӣ.	22	4,5	0,6	2,9	0,8	-1,6	21	4,2	0,9	3,2	0,6	-1,0
Муайян кардани ҳадафҳои дарозмуддат, миёна ва кӯтоҳмуддат.	22	4,4	0,7	3,0	0,9	-1,4	21	4,2	1,0	3,2	0,7	-1,0
Муайян намудани афзалиятҳо ва нақшаҳои амалкунӣ.	22	4,2	0,7	3,1	0,9	-1,1	21	4,2	0,8	3,1	0,7	-1,1
Мутобиқшавӣ ба тағйироти ғайричашмдошт.	22	4,3	0,7	3,1	0,9	-1,	21	4,1	0,8	3,2	0,8	-0,9

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

						2						
Қабули қарорҳо ҳангоми номуайян будани натиҷаи ин қарор, вақте ки маълумоти мавҷуда қисман ё норавшан аст ё хатари оқибатҳои ғайричашмдошт вуҷуд дорад.	22	4,3	0,7	2,8	0,9	-1,5	21	4,2	0,8	3,2	0,9	-1,0
Санҷиши идеяҳо ва прототипҳо аз марҳилаҳои аввал барои кам кардани хатари нокомӣ.	22	4,2	0,5	3,0	1,0	-1,2	21	4,2	0,9	3,3	0,8	-0,9
Саривақт ва чандир ҳал кардани ҳолатҳои зудҳаракат.	22	4,2	0,7	3,0	0,7	-1,2	21	4,2	0,7	3,3	0,7	-0,9
Якҷоя кор кардан ва ҳамкорӣ бо дигарон барои рушди идеяҳо ва табдил додани онҳо ба амал.	22	4,5	0,6	3,2	0,8	-1,3	21	4,4	0,6	3,4	0,8	-1,0
Алоқа бо дигарон барои ташкили малакаҳо ва таҷрибаи зарурӣ барои расидан ба ҳадаф.	22	4,3	0,7	3,2	0,7	-1,1	21	4,4	0,7	3,3	0,6	-1,1
Ҳалли мунокишаҳо ва ҳангоми зарурат бо рақобат ба таври мусбат рӯ ба рӯ шудан.	22	4,4	0,6	3,0	0,9	-1,4	21	4,4	0,7	3,2	0,8	-1,2
Истифодаи ҳама гуна ташаббус барои эҷоди арзиш ҳамчун имконияти омӯзиш.	22	4,2	0,7	3,1	0,9	-1,1	21	4,3	0,8	3,3	0,8	-1,0
Омӯзиш бо дигарон, аз ҷумла ҳамсолон ва менторҳо.	22	4,3	0,6	3,0	0,9	-1,3	21	4,2	0,6	3,4	0,9	-0,8

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Мулоҳиза ва омӯхтан аз муваффақият ва нокомӣ (и худ ва дигарон).	22	4,5	0,7	3,1	0,9	-1,4	21	4,4	0,7	3,4	0,9	-1,0
Шарҳ:	**Тафовут байни Муҳимият ва дараҷаи баъдидипломӣ аз 1,2 болотар бо ранги сурх қайд карда мешавад.**											

Дар ин андозагирӣ, корфармоён Муҳимиятро аз дараҷаи баъдидипломӣ баландтар арзёбӣ карданд -1,4 хол. Баҳои миёнаи умумӣ барои Муҳимият 4,4 хол ва барои дараҷаи баъдидипломӣ 3,0 холро ташкил медиҳад. Ин маънои онро дорад, ки корфармоён чунин мешуморанд, ки хатмкардагони ДДК барои кор дар корхонаҳои худ малакаи кофӣ надоранд ва мехоҳанд, ки мутахассисони соҳибихтисос бештар бошанд. Дар ин ҳолат хатмкунандагон низ Муҳимияти маҳорати баландро арзёбӣ кардаанд, аммо сатҳи онҳо пасттар аст. Саволномаи миёнаи хатмкунандагон оид ба Муҳимият 4,3 ва сатҳи воқеии малакаҳои хатмкунандагон 3,3 аст. Тафовут ба ҳисоби миёна аз рӯи натиҷаҳои пурсиш 1,0 баллро ташкил медиҳад. Дар ин бахш корфармоён ва хатмкунандагон бар ин назаранд, ки Муҳимияти дархости малакаҳо аз вазъи воқеӣ болотар аст.

4.4.Андозагирии “Малакаи рақамӣ”

Ҷадвали 4: Андозагирии “Малакаи рақамӣ”	**Корфармо**						**Хатмкунандагон**					
		Муҳимият		**Хатмкунандагон**		**I ± GL**		**Муҳимият**		**Хатмкунандагон**		**I**
	Шумораи пурсидашудагон	Mean	SD	Mean	SD		N	Mean	SD	Mean	SD	
Суолҳо												
Истифодаи маълумот ва иттилоот аз муҳити рақамӣ барои арзёбии иқтидори идеяҳо.	22	4,5	0,9	3,1	0,7	-1,4	0	4,7	0,6	3,4	0,7	
Ҷойгир кардани васоити рақамӣ, барномаҳо ё абзорҳои интернетӣ барои маркетинг.	22	4,5	0,7	3,2	0,9	-1,3	21	4,7	0,5	3,5	0,7	
Истифодаи дониш дар бораи автоматизатсия ва зеҳни сунъӣ барои беҳтар кардани маҳсулот, равандҳо ва хидматҳо.	22	4,5	0,8	3,3	1,0	-1,2	21	4,6	0,7	3,3	0,7	
Фаҳмидан ва истифодаи иттилоот аз веб ва дигар манбаъҳои рақамӣ барои муайян кардани ниёзҳои муштариён.	22	4,5	0,6	3,3	0,8	-1,2	21	4,4	0,8	3,7	0,6	
Истифодаи барномаҳои нармафзор ва абзорҳои рақамӣ барои идоракунии ҳамкорӣ бо гурӯҳҳо ва шарикон.	22	4,3	0,7	3,5	0,8	-0,8	21	4,4	0,7	3,6	0,6	
		4,5		3,3		-1,2		4,6		3,5		
Шарҳ:	**Тафовут байни Муҳимият ва дараҷаи баъдидипломӣ аз 1,2 болотар бо ранги сурх қайд карда мешавад**											

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Воқеан, маҳорати рақамӣ барои ҳама гуна ихтисосҳо имрӯз хеле муҳим аст, аммо дар ин ҳолат корфармоён ҳам Муҳимияти онро аз малакаҳои воқеии ба даст овардаи хатмкардагони ДДК баландтар арзёбӣ кардаанд. Аз рӯи натиҷаҳои пурсиш вазъият чунин ба назар мерасад, ки хатмкунандагон донишу малакаи барои кор дар корхонаҳо зарурира ба даст оварда натавонистанд. Ба ҳисоби миёна аз рӯи Муҳимият 4,5 хол ва сатҳи воқеии хатмкунандагон 3,3 баллро ташкил медиҳад, ки ин аз рӯи андешаи корфармоён -1,2 баллро дорад. Хатмкунандагон фикр мекунанд, ки Муҳимияти малакаҳои рақамӣ баландтар аст. Онҳо Муҳимиятро барои 4,6 балл ва вазъи воқеиро 3,5 баҳо додаанд. Фарқи байни Муҳимият ва вазъи воқеӣ аз рӯи ақидаи хатмкунандагон -1,1 хол аст. Фарқи умумии байни корфармоён ва ақидаи хатмкунандагон аз рӯи Муҳимият 0,1 ва барои малакаҳои воқеие, ки хатмкунанда ба даст овардааст, 0,2 баллро ташкил медиҳад.

TRIGGER
Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

4.5.Андозагирии “Малакаҳои молиявӣ”

Ҷадвали 5: “Малакаҳои молиявӣ”	**Корфармо**						**Хатмкунандагон**					
		Муҳимият		**Хатмкунандагон**		**I ± GL**		**Муҳимият**		**Хатмкунандагон**		**I ± GL**
	Шумораи пурсидашудагон	Mean	SD	Mean	SD		N	Mean	SD	Mean	SD	
Суолҳо												
Донистани хондан ва таҳлили тавозун. (balance sheet)	22	4,5	0,9	3,2	0,7	-1,3	0	4,8	0,6	3,4	0,7	-1,4
Баровардани хулосаҳо ва ба даст овардани самтҳои эҳтимолии амал аз тавозун.	22	4,6	0,7	3,2	0,9	-1,4	21	4,8	0,5	3,5	0,7	-1,3
Идоракунии гардиши пули нақд.	22	4,5	0,8	3,1	1,0	-1,4	21	4,8	0,7	3,4	0,7	-1,4
Муайян ва қонеъ кардани эҳтиёҷоти молиявии ташкилот дар муддати кӯтоҳ ва дароз.	22	4,4	0,6	3,3	0,8	-1,1	21	4,6	0,8	3,5	0,6	-1,1
Ҳисоб кардани хароҷот, нархҳо ва маржа.	22	4,4	0,7	3,1	0,8	-1,3	21	4,5	0,7	3,4	0,6	-1,1
		4,5		3,2		-1,3		4,7		3,4		-1,3
Шарҳ:	**Тафовут байни Муҳимият ва дараҷаи баъдидипломӣ аз 1,3 болотар бо ранги сурх қайд карда мешавад**											

Маҳорати молиявӣ аз рӯи ақидаи хатмкунандагон ҷанбаи муҳимтар аст. Хатмкунандагон Муҳимияти ин андозагириро барои 0,1, 0,2 ё 0,3 хол барои ин андоза арзёбӣ кардаанд. Ба ҳисоби миёна корфармоён ва хатмкунандагон ин андозаро чунин арзёбӣ кардаанд: Корфармо: Муҳимияти малакаҳои молиявӣ 4,5 ва вазъияти воқеӣ 3,2, ки фарқият 1,3 баллро ташкил медиҳад. Хатмкунандагон: Муҳимият 4,7 ва вазъияти воқеӣ 3,4 хол.

Дар ин ченак инчунин мебинем, ки корфармоён ва хатмкунандагон Муҳимияти малакаҳои молиявиро нисбат ба вазъи воқеии 1,3 балл баландтар арзёбӣ кардаанд.

Ҷадвали 6: " Муҳимият барои корфармоён"	**Корфармо**						**Хатмкунандагон**					
		Муҳимият		**Хатмкунандагон**		**I ± GL**		**Муҳимият**		**Хатмкунандагон**		**I ± GL**
	Шумораи пурсидашудагон	Mean	SD	Mean	SD		N	Mean	SD	Mean	SD	
Ҷойгир кардани далелҳои фурӯш бо мақсади мӯътақид кардани мизоҷон ба харид.	22	4,5	0,8	3,5	0,8	-1,0	0	4,4	0,9	3,3	0,7	-1,1
Музокирот бо истифода аз усулҳои мушаххас	22	4,5	0,7	3,4	0,6	-1,1	21	4,3	0,8	3,2	0,7	-1,1
Таҳияи стратегияҳо ва воситаҳои тиҷоратӣ барои ҷалби мизоҷони нав	22	4,7	0,5	3,5	0,9	-1,2	21	4,6	0,6	3,4	0,7	-1,2
Истифодаи усулҳои мушаххас барои ҳавасманд кардани садоқати муштариён.	22	4,2	0,8	3,1	0,8	-1,1	21	4,3	0,6	3,2	0,6	-1,1
Эҷоди симои мусбати ширкат, пешбурди симои ахлоқии ширкат.	22	4,6	0,6	3,3	1,0	-1,3	21	4,5	0,6	3,3	0,6	-1,2
Эҷоди муносибатҳои эътимоднок бо муштариён ва шарикон.	22	4,5	0,5	3,2	0,9	-1,3	21	4,3	0,6	3,4		-0,9
		4,5		3,3		-1,2		4,4		3,3		-1,1
Шарҳ:	**Тафовут байни Муҳимият ва дараҷаи баъдидипломӣ аз 1,2 болотар бо ранги сурх қайд карда мешавад**											

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union
TRIGGER: 617309-EPP-1-2020-1-SK-EPPKA2-CBHE-JP

Дар ин андозагирӣ мо мебинем, ки натиҷаҳои пурсиш аз рӯи назари корфармоён ва хатмкунандагон низ якхелаанд. Дар ин ҳолат низ корфармоён ва хатмкунандагон Муҳимияти онро нисбат ба сатҳи воқеии хатмкардагон 1,2 хол баландтар арзёбӣ карданд. Корфармоён Муҳимиятро барои 4,5 хол ва хатмкунандагон барои 4,4 хол арзёбӣ карданд. Аммо ҳам корфармоён ва ҳам хатмкунандагон вазъи воқеиро 3,3 хол арзёбӣ кардаанд.

4.7.Андозагирии “Менеҷменти инноватсионӣ”

Ҷадвали 7: “Менеҷменти инноватсионӣ”	**Корфармо**						**Хатмкунандагон**					
		Муҳимият		**Хатмкунандагон**		**I ± GL**		**Муҳимият**		**Хатмкунандагон**		**I ± GL**
	Шумораи пурсидашудагон	Mean	SD	Mean	SD		N	Mean	SD	Mean	SD	
Суолҳо												
Таҳияи стратегияҳои инноватсионӣ.	22	4,7	0,8	3,1	0,8	-1,6	0	4,6	0,7	3,3	0,6	-1,3
Таҳлили потенсиали бозории идеяҳо ва консепсияҳо барои маҳсулот, равандҳо ва хидматҳои нав.	22	4,4	0,7	3,2	0,7	-1,2	21	4,6	0,6	3,4	0,7	-1,2
Банақшагирӣ, татбиқ ва назорати равандҳои инноватсионӣ бо усулҳои идоракунии лоиҳа.	22	4,4	0,9	3,1	0,8	-1,3	21	4,5	0,7	3,5	0,7	-1,0
Интихоб ва татбиқи усулҳои табодули идеяҳо ва донишҳо дар раванди инноватсионӣ.	22	4,4	0,7	3,3	0,8	-1,1	21	4,3	0,6	3,3	0,7	-1,0
Идоракунии ҳамкориҳо байни муштариён, таъминкунандагон ва шарикони рушд дар раванди инноватсия.	22	4,4	0,6	3,4	0,7	-1,0	21	4,5	6	3,5	0,5	-1,0
		4,5		3,2		-1,3	21	4,7		3,4		-1,3
Шарҳ:	**Тафовут байни Муҳимият ва дараҷаи баъдидипломӣ аз 1,3 болотар бо ранги сурх қайд карда мешавад.**											

Бояд қайд кард, ки ба ақидаи корфармоёне, ки дар пурсиши мазкур иштирок намуданд, сатҳи ҳақиқии малакаҳои роҳбарӣ/менҷерии хатмкунандагон аз сатҳи зарурӣ ба андозаи 1,3 поин аст. Корфармоён сатҳи зарурии менеҷменти иноватсиониро дар малакаи хатмкунандагон ба

андозаи 4,5 қайд карда, сатҳи ҳақиқии малакаҳои хатмкунандагони ДДК-ро дар ин самт ба андозаи 3,2 баҳо додаанд. Дар ин ҳолат, ҳам корфармоён ва ҳам хатмкардагон ба роҳбарияти ДДК тавсия медиҳанд, дар самти омӯзиши менеҷменти инноватсионӣ корҳои иловагиро анҷом диҳанд, то сатҳи ин намуди малакаҳо баланд бардошта шаванд.

5. Норасоиҳои муайяншуда ва номутобиқатии малакаҳо

Пас аз натоиҷи назарсанҷӣ, ки дар доираи лоиҳаи TRIGGER миёни хатмкардагони ДДК ва корфармоёни онҳо гузаронида шуд, мебинем, ки барои ҳар як ченак, аз рӯи ҳар як савол корфармоён ва хатмкунандагон Муҳимияти малакаҳои пешниҳодшударо нисбат ба малакаҳое, ки хатмкунандагон ҳамчун дараҷаи баъдидипломӣ гирифтаанд, баландтар арзёбӣ кардаанд. Ба ҳисоби миёна аз рӯи ҳама саволҳо ва ҳама андозаҳо аз рӯи ақидаи корфармоён 4,5 хол барои Муҳимият ва 3,2 хол барои вазъи воқеии хатмкунандагонро ташкил медиҳад. Ба ақидаи хатмкунандагон баҳои миёнаи умумии ҳамаи саволҳои ҳама ченакҳо 4,5 хол барои Муҳимият ва 3,4 хол барои вазъи воқеии хатмкунандагонро ташкил медиҳад. Дар маҷмӯъ, пурсиш нишон медиҳад, ки сатҳи малакаҳои азхуднамудаи хатмкунандагон аз сатҳи барои корфармоён зарурӣ ба андозаи 1,2 хол аз рӯи ҷадвали 5 поинтар аст. Ин маънои онро дорад, ки сатҳи воқеии малакаҳои хатмкардагони ДДК ба номи А. Рӯдакӣ 3,8 баллро ташкил медиҳад. Малакаҳои асосие, ки аз сатҳи барои корфармоён ва хатмкунандагон зарур аст, пасттар мебошанд, банақшагирии молиявӣ, кори амалӣ, кор бо муштариён, таҳлили ҳолат ва эҷодкорӣ, идеяҳои нав ва имкониятҳо барои эҷодкорӣ, банақшагирӣ ва татбиқи қарорҳои молиявӣ, мустақилона амал кардан ва расидан ба ҳадафҳо, баланд бардоштани имиҷи ташкилот ва ғайра мебошанд.

Ҷадвали 1: Баҳогузории норасоии малакаҳо аз тарафи корфармоён ва хатмкардагон

Андозаҳои асосии салоҳиятҳо	аз ҷониби корфармо ва хатмкунандагон ҳамчун норасогии малакаҳо баҳо дода шуд	фарқияти малакаҳои баҳододашуда аз ҷониби корфармоён	аз ҷониби хатмкунандагон ҳамчун норасогии малакаҳо баҳо дода шуд
1. Идеяҳо	• Таҳқиқ ва таҷриба бо равишҳои инноватсионӣ	• Доварӣ кардани арзиш аз нигоҳи иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва иқтисодӣ. • • Эътироф кардани потенсиали идея барои эҷоди арзиш.	• Таҳияи ғояҳо ва имкониятҳо барои эҷоди арзиш. • Муайян кардани роҳҳои мувофиқ барои тавлидиидеяҳои беҳтарини нав
2. Захираҳо	•	•	•
3. Фаъолиятҳо	•	•	•
4. Малакаҳои рақамӣ	• Ҷойгир кардани васоити рақамӣ, барномаҳо ё веб-барномаҳо барои маркетинг	•	•
5. Малакаҳои молиявӣ	•	•	•
6. Маркетинг	•	•	•
7. Менеҷменти инноватсионӣ	•	•	•

6. Хулоса: Қадамҳо оид ба рушди минбаъдаи таълими соҳибкорӣ дар донишгоҳ

Дар асоси муҳокимаҳо, натиҷаҳои пурсиш, гурӯҳи мо ба хулосае омад, ки барои рушди салоҳиятҳои донишҷӯён оид ба соҳибкорӣ мо бояд бо ширкатҳо ва корфармоён ҳамкории зич дошта бошем. Мушкилоти асосӣ дар ин самт инҳоянд: ҳамкории зич бо ширкатҳо, беэътиноӣ ба манфиати корфармоён, мафҳумҳои кӯҳнашудаи соҳибкорӣ ҳангоми таҳсил, набудани бизнес-инкубаторҳо дар донишгоҳ, маблағгузории хелеками стартапҳо, соҳибкорӣ барои ҳама ихтисосҳо омӯхта намешаванд, барномаҳои омӯзиши малакаю донишҳои кӯҳнаи самти иқтисодӣ ва ғайра. Инҳо мушкилотҳои асосӣ дар самт мебошанд. Чун натиҷаи ин мушкилот мо дар натиҷаи пурсиш мебинем, ки рейтинги корфармоён ва хатмкунандагон хеле монанд аст ва ҳарду гурӯҳ мунтазам сатҳи дониши хатмкунандагонро аз дар мувофиқа ба талабот хеле

пасттар арзёбӣ мекунанд. Инчунин, соҳибкорӣ бояд аз рӯи ҳар як ихтисос омӯзонида шавад, на танҳо барои самтҳои иқтисодӣ.

Кадом фанҳои мушаххасро метавон минбаъд дар заминаи соҳибкории ҳамгирой инкишоф дод?

Аз нуқтаи назари омӯзгорони мо дар соҳаи соҳибкорӣ ин фанҳо бояд таҳия карда шаванд:

1. Асосхои соҳибкорӣ.
2. Ташкили фаъолияти соҳибкорӣ.
3. Тиҷорати байналмилалӣ.
4. Бизнеси байналмилалӣ.
5. Бизнес-нақша.
6. Иқтисодиёт ва идоракунии соҳибкории хурд.
7. Банақшагирии рушди соҳибкорӣ.
8. Банақшагирӣ ва татбиқи молия.
9. Банақшагирии стратегӣ.

Барои ворид кардани ин малакаҳо дар нақшаҳои таълимӣ ва курсҳои омӯзишӣ чӣ бояд кард?

Кафедраҳои соҳаи иқтисодиёти донишгоҳ бояд аз рӯи ҳамаи ихтисосҳо фанҳои соҳибкорӣ пешниҳод намоянд ва раёсати таълими донишгоҳ тамоми кӯшишро ба харҷ диҳад, ки ин фанҳо ба нақшаҳои таълимӣ мувофиқ бошанд. Раёсати донишгоҳ бояд фанҳои соҳибкориро дар бахши фанҳои асосии нақшаҳои таълимии ҳамаи ихтисосҳои ғайрииқтисодӣ ворид созад. Инчунин, фанҳои соҳибкорӣ, ки дар нақшаҳои таълимии ихтисосҳои менеҷмент ва иқтисод мавҷуданд, бояд такмил дода шаванд . Ҳамзамон, донишгоҳ бояд курсҳои ройгон дар маркази рушди касбият ва инноватсия барои донишҷӯёни ҳавасманд ташкил намояд.

Ки муваззаф аст, ки ин вазифаҳоро амалӣ намояд?

Барои амалӣ намудани вазифаҳои зикршуда моро лозим меояд бо омӯзгорони соҳаи соҳибкорӣ ҳамкорӣ намоем ва ҳамзамон, мутахассисони ботаҷрибаро аз бахши соҳибкорӣ даъват намоем.